

МОРФОНОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ СЛОВОТВІРНИХ ГНІЗД ІЗ ВЕРШИНАМИ-ВЕРБАТИВАМИ НА МОРФОНЕМИ {Г}, {К}, {Х}

MORPHONOLOGICAL PARAMETERS OF WORD-FORMING UNITS WITH APICAL VERBATIVES ENDING WITH MORPHEME {Г}, {К}, {Х}

Демешко І.М.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови*

*Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка*

У статті проаналізовано параметри словотвірних гнізд у морфонологічному аспекті: охарактеризовано структуру дієслівних основ, їхні морфонологічно релевантні ознаки, контактну зону, вплив ініціалій суфіксальної морфеми на дієслівну основу C1VC2 на глоткову /r/ та задньоязикові /k/, /x/. Описано морфонологічні модифікації морфонологічно маркованих девербативів, встановлено й схарактеризовано морфонологічні позиції, визначено морфонологічні моделі.

Ключові слова: словотвірна морфологія, морфонема, словотвірне гніздо, вербативи, девербативи, морфонологічна позиція, морфонологічна модель.

В статье проанализированы параметры словообразовательных гнезд в морфонологическом аспекте: охарактеризована структура глагольных основ, их морфонологические релевантные признаки, контактная зона, влияние инициальной суффиксальной морфемы на глагольную основу C1VC2 на глоточную /r/ и заднеязычные /k/, /x/. Описаны морфонологические модификации морфонологически маркированных девербативов, установлены и охарактеризованы морфонологические позиции, определены морфонологические модели.

Ключевые слова: словообразовательная морфологія, морфонема, словообразовательное гнездо, вербативы, девербативы, морфонологическая позиция, морфонологические модели.

The article analyzes the parameters of word-forming units in morphological aspect: the structure of the verbal bases, their morphologically relevant features, the contact zone, the influence of the initiation of the suffixal morpheme on the verbal basis of C1VC2 with the pharynx /r/ and the back loop /k/, /x/ are characterized. Morphological modifications of morphologically marked deverbatives are described, morphologic positions are determined and characterized, morphological models are defined.

Key words: word-forming morphonology, morpheme, word-forming unit, verbatives, deverbatives, morphological position, morphological model.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці значна частина монографічних досліджень присвячена морфонології індоєвропейських мов, в яких домінує розгляд вокальної, або консонантної морфонології. Н.І. Даниліна зазначає, що цей факт відображає не стільки наукові уподобання, стільки мовну реальність [1]. У сучасній україністиці актуальним залишається вивчення словотвірної системи як гніздової організації, оскільки вивчення структурно-семантичної організації словотвірного гнізда дає змогу встановити парадигматичні і синтагматичні відношення дериватів, сприяє перспективному і глибинному аналізу процесу словотворення, супутніх словотворенню морфонологічних явищ для системного підходу до вивчення дериваційної структури похідних, зокрема девербативів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному українському мовознавстві в межах словотвірної морфонології на початку XXI ст. з'являються праці, присвячені дослідженню морфонологічних процесів під час словозміни та сло-

вотвору староукраїнської мови другої пол. XVI – XVIII ст. (Н.П. Русаченко), опису морфонології відіменникового словотворення (М.Ю. Федурко), динамічних процесів морфонологічних моделей відприкметникового словотворення української мови (Г.В. Пристай) та ін.

Осмилення результатів дериваційної морфонології російських говорів з'ясовано в працях О.Г. Антипова, морфонології словозміни і словотворення білоруської мови – В.П. Русак, морфонології башкирської мови – Г.Р. Абдуліної, монгольської мови – С.О. Крилова, грецької та латинської мов – Н.І. Даниліної. Фактична база морфонології поповнюється описом мовних систем і їхніх фрагментів (Д.Б. Очирова (2008 р.), І.М. Рябов (2004 р.), М.М. Шабанов (2008 р.), В. Піреллі, С. Федерічі, А. Керстерса й ін.).

Постановка завдання. Морфонологічний аспект в аналізі словотвору досліджується в слов'янських, германських, балканських, тюркських мовах, однак ті численні праці не дають відповідей на низку надзвичайно важливих для мови

запитань, зокрема таких, як процедурні питання морфонологічного аналізу похідних, моделювання морфонологічної структури комплексних слівотвірних одиниць, визначення функційного навантаження слівотвірних одиниць та ін. На часі ґрунтовне вивчення як теоретичних, так і практичних питань, пов'язаних із поглибленням знань про особливості функціонування морфонологічних перетворень, про їхню роль у групуванні слівотвірних гнізд із вершиною-дієсловом; у встановленні правил зовнішньої видозміни компонентів слівотвірної структури девербативів. У коло важливих питань сучасної описової слівотвірної морфонології дослідники висувують перегляд деяких наукових понять, систематизацію слівотвірних одиниць на нових концептуальних засадах. Це засвідчено в низці монографічних праць С.М. Толстої (1998 р.), В.П. Русак (2004 р.), В.А. Дибо (2000, 2006 рр.), О.О. Лукашанця (2001 р.), О.Г. Антипова (2008 р.), С.О. Крилова (2004 р.), Н.П. Русаченко (2004 р.), М.Ю. Федурко (2005 р.), Н.І. Даниліної (2012 р.) та ін.

В українській дериватології узагальненням результатів вивчення слівотвірних гнізд окремих коренів стало створення таких лексикографічних праць, як: «Кореневий гніздовий словник української мови: гнізда слів із вершинами – омографічними коренями» Є.А. Карпіловської (2002 р.); «Шкільний слівотвірний словник сучасної української мови» Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловської, Л.П. Кислюк (2005 р.). На часі укладання гніздового словника недосліджених коренів (основ). Цей чинник і сприяв вибору за об'єкт дослідження слівотвірних гнізд (далі – СГ) із вершинними дієсловами, вивченню морфонологічних закономірностей творення девербативів вербальної, субстантивної, ад'єктивної й адвербіальної зон відповідних слівотвірних парадигм. Опис морфонології СГ віддієслівних дериватів сприяє дослідженню дериваційного потенціалу вершинних дієслів слівотвірної парадигми (далі – СП), морфонологічних трансформацій на всіх ступенях слівотворення і в межах СП і СГ, установленню національних специфічних рис парадигмотворення. Побудова типології СГ дозволяє простежити характер морфонологічних трансформацій на різних ступенях слівотворення. Тому опис і дослідження формальних ознак мовних одиниць з погляду системно-структурної лінгвістики залишається актуальним.

Постановка завдання. Мета статті – установити морфонологічні класи слівотвірних гнізд із дієсловами у вершині. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

1) з'ясувати морфонологічну структуру дієслівної твірної основи C1VC2 на глоткову /г/, задньоязикові /к/, /х/ і суфіксальній морфемі; 2) описати морфонологічні трансформації морфонологічно маркованих девербативів; 3) установити й схарактеризувати морфонологічні позиції девербативів зазначеного класу.

Виклад основного матеріалу. Морфонологічна система становить певну автономність (відіменникова та віддієслівна словозмінна морфонологія, відіменникова, відприкметникова та віддієслівна слівотвірна морфонологія).

Слівотвірна морфонологія як динамічний чинник впливає на формальну організацію похідного, особливості контактної зони, а морфонологічна варіативність внутрішніх компонентів твірної сигналізує про семантичну диференціацію формальної структури, що вказує на функції морфонології як парадигматичний чинник членованості / нечленованості вершинного слова, напрям мотивованості деривата, що детермінує функціонування слівотвірних засобів, набуває відповідних слівотвірних значень. Конституенти слівотвірної морфонології виконують функцію ієрархічної структури похідних, відображають синергетичний взаємозв'язок структури й семантики. Функціонування морфонологічних явищ як процес взаємоприспосовування кореневої та суфіксальної морфем у контактній зоні приводить до виділення в структурі похідних, а саме: мотиваційного змісту похідних, релевантної інформативності слівотвірної морфонології та її правила щодо творення похідних та використання умов взаємоприспосовування морфем.

Умови, функційні типи чергувань узагальнюються і виводяться для кожного типу морфонологічної системи – відіменникової та віддієслівної словозмінної морфонології, відіменникової, відприкметникової та віддієслівної слівотвірної морфонології. На позначення умов альтернативі вживається термін «морфонологічна позиція». Морфонологічну кваліфікацію слівотвірних гнізд визначає морфонологічна структура, морфонологічна позиція, морфонологічна трансформація і морфонологічна модель. СГ із вершинними дієсловами розподілено на морфонологічні класи на основі морфонологічної трансформації, яка маркує морфонологічну структуру дериватів відповідної слівотвірної парадигми і визначає морфонологічну специфіку кожного класу. Морфонологічний аналіз девербативів в українській мові необхідно виконувати з урахуванням морфонологічно релевантних ознак основних (кореневих) та афіксальних морфем (морфонологічної струк-

тури), фонемної характеристики структурних типів дієслівних основ, типу контактної зони (фіналь мотивувальної основи, ініціаль форманта), акцентної потужності, морфонологічної позиції, критерію на пряму мотивації віддієслівних похідних, множинності мотивації, специфіки СГ, особливостей СП (чотири-, три-, дво- та однозонна). Під час творення девербативів загальною морфонологічною операцією є усичення дієслівної фінали, у комплексі з іншим морфонологічним засобом (консонантні чергування на морфемному шві, вокалічні – у кореневій морфемі [3, с. 79–104], зміна акцентної позиції, інтерфіксація виявлена під час творення складних слів міжкореневими морфемами, нарощення суфіксальної морфемі).

Вершинні дієслова належать до різних морфонологічних класів. До першого морфонологічного класу (далі – МК-1) належать СГ із морфонологічно нечленованим дієсловом у вершині, до другого (далі – МК-2) та третього (далі – МК-3) – з морфонологічно членованою вершиною. Опис структури МК-1 СГ із вершинними дієсловами на групу приголосних у морфонологічному аспекті дозволяє зауважити, що СГ дієслів зазначеного класу C1VC2 на глоткову /г/ та задньоязикові /к/, /х/ на першому ступені словотворення зазнають усичення дієслівної основи, консонантних альтернацій (г//ж, к//ч), зміни акцентних позицій (переміщення наголосу із суфіксальної морфемі на кореневу або на формант): 1) *берегти* – *береж-ін'н'(а)* (дія за знач. **берегти** і **берегтися**), *берез-ен(ий)* (дієпр. пас. теп. ч. до **берегти**; 2) (СУМ 1, с. 159), *береж-лів(ий)*, *берез-н(ий)*, *уберегти* – *уберез-ен'н'(а)*; *пекти* – *печ-ен(ий)*, *печ-ін'н'(а)*, *пекти* – *теч-к(ий)*, *від-текти* – *відтік-а-ти* – *відтік-0*, *па-тьок-0*.

Під час вивчення морфонологічних позицій необхідно враховувати відмінність між реляційним (дескриптивно-дистрибутивним, статичним) та операційним (передбачуваним, динамічним) підходом. У дослідженні дескриптивної-дистрибутивного типу позиція розуміється як контекст, оточення, в якому перебуває окрема одиниця, а за операційним підходом позиція розуміється як модель, певний механізм вибору оточення й модифікація мотивата під впливом форманта [2, с. 92].

Основа морфонологічного типу на морфемі {г} становлять 7 СГ, на морфемі {к} – 9 СГ, на морфемі {х} – СГ із вершинними членованими дієсловами з формативами *-а-*, *-ну-*, що належать до іншого морфонологічного типу (членованих дієслів) і різних морфонологічних класів: *мах/а/ти* – *мах/ну/ти*, *штовх/а/ти* – *штовх/ну/ти*, *дих/а/ти* – *дих/ну/ти* та ін.

Аналізовані словотвірні гнізда на /з/, /к/, /х/ у позиції пом'якшення формують опозиційний ряд і реалізуються альтернантами /ж/, /ч/, /ш/: 1) *берегти* – *березжений* (дієпр. пас. теп. ч. до *берегти*; 2) (*берегти* (псл. *berdja (іє. *bher-)) (ЕСУМ 1, с. 171), *березжений* (обережний, обачний), *березіння*, *бережний*, *березко*, *бережливий*, *бережливо*, *березний*, *березність*, *бережність* (СУМ 1, с. 159); *зберегти* – *зберезжений* – *зберезено*, *спостерегти* – *спостережений*, *підстригти* – *підстрижений* – *підстрижено*, *перемогти* – *переможений*, *повергти* – *повержений* – *повержено*; *запрягти* – *запряжений*; *тягти* – *тяжа* (заст. *тягар*), *тяжба* (заст. *цивільна судова справа*, *позов*), *тяжинá* (заст. *тягар*), *тяжинá* (діал. *тягар*) (ВТСУМ, с. 1489), до цього морфонологічного типу належить і СГ із вершинним дієсловом *бігти* (230 похідних) [5, с. 55–58]: *біженець*, *біженка*, *біженство*, *біжучий* (біжуча вода), *біжкá* (присл., розм., рідко), *біжкóм* (присл., розм., рідко) (СУМ 1, с. 179). Кореневі морфемі в похідних зазначеного типу репрезентуються такими морфемами: *береж-*, *спостереж-*, *підстриж-*, *перемож-*, *поверж-*, *запряж-*. Від вершинних дієслів СГ *лягти*, зі зв'язаним коренем *засягти*, *присягти*, *осягти*, утворюються похідні з іншими морфонологічними трансформаціями, тому СГ із цими вершинними дієсловами належать до іншого морфонологічного типу.

Словотвірні гнізда з вершинним дієсловом характеризуються активністю I і II дериваційного кроку, а СГ із префіксальними дієсловами – II і III дериваційного кроку. Словотвірна парадигма II-го ступеня субстантивної зони залучає для творення девербативів такі суфікси: 1) *-ак*: *біж-ák* (діал. *стєпова вузька стєжка*); 2) *-к-*: *набіж-к(а)* (прибуток), *перебіж-к(а)*; 3) *-чик*: *перебіж-чик*; 3) нульовий суфікс: *ó-біг-0* (рух; вжиток), *збіг-0*, *збіг-0¹* (дія), *збіг-0²* (попереджувальний захід); для творення девербативів ад'єктивної зони такі суфікси: 1) *-уч-*: *біж-уч(ий)*; 2) *-н-*: *біж-н(ий)* (край невода) (Сл. УМ 1, с. 63), *обіж-н(ий)*, *набіж-н(ий)* (позашлюбний), *перебіж-н(ий)*, *побіж-н(ий)*, *збіж-н(ий)* (однаковий); 3) *-ущ-*: *побіж-ущ(ий)*; для творення девербативів адвербіальної зони такі суфікси: 1) *-к-*: *біж-к(á)*, 2) *-ком*: *біж-кóм*; 3) *-ки*: *перебіж-ки*; 4) *-о*: *побіжн-о*. На I-ому ступені деривації утворюється й віддієслівний прислівник *біж-ачій*. Так, вербальна зона представлена похідними із префіксами *в-*, *ви-*, *від-*, *до-*, *з-*, *за-*, *на-*, *над-*, *о-*, *об-*, *од-*, *пере-*, *під-*, *при-*, *про-* зі значенням завершального етапу: *вбігти*, *вибігти*, *відбігти*, *добігти*, *збігти*, *забігти*, *набігти*,

надбігти, оббігти, одбігти, перебігти, підбігти, прибігти, пробігти, ці похідні вербальної зони утворюються на I-ому ступені деривації.

Чисельно більше розбудований субстантивний блок (поняття «блок» ширше за поняття «зона», «блок» стосовно словотвірного гнізда, «зона» – похідні певного ступеня деривації словотвірної парадигми). Зафіксовано девербативи субстантивної зони із субморфемізованими суфіксами **-енець, -енк**: *біж-енець, біж-енк(а)*. Субстантивна зона характеризується різноманітністю, оскільки її заповнили девербативи із траспозиційним значенням «особи», абстрактним та локативним значенням. Девербативи від дієслова *бігти* зі словотвірним значенням «руху» представлені чотиризонними словотвірними парадигмами – субстантивною, вербальною, ад’єктивною, адвербіальною.

Від одновидового дієслова *бігати*, що входить до одного словотвірного гнізда, утворюються прості похідні, але вони не морфонологічно марковані. А під час творення складних девербативів субстантивної й ад’єктивної зон відбувається чергування *г – ж*: *коньк-о-біж-ець; коньк-о-біж-н(ий), прудко-біж-н(ий), рівно-біж-н(ий), само-біж-н(ий)*.

У похідних від дієслів на задньоязикову приголосну /к/ у позиції перед суфіксами відбуваються консонантні альтернації: *товкті – тóвчений, пекті – пéчений, печéний, пéч-ен’н’(а)* (кул., випікання) – *хліб-о-пéчен’н’(а)* (Лекс. львів., с. 551), *пéч-ив(о), печ-і́ж(а), печ-і́льниця’(а), печ-і́н’н’(а); ректі – наректі, нарéчений, наречéний; в-ректі¹* (висловити докір) – *врік-á-ти; в-ректі²* (завдати нещастя) – *врóк-0(и), врóк-ен’н’(а), вроч-лі́в(ий); об-ректі* (обіцяти) – *обрік-á-ти, від-рóч-и-ти* (відвести нещастя), *недо-річ-к0(а), при-ректі* – *прирік-á-ти, прорóч-и-ти*, що постали внаслідок дії морфонологічних правил усичення дієслівної фіналі палаталізації та консонантних і вокалічних альтернацій. СГ із вершинним дієсловом на задньоязикову приголосну /к/ репрезентовані в похідних морфами: *товк-* – *тóвч-*, *пек-* – *пéч-*, *піч*, *тек-* – *теч-*, *тік-*, *сік-* – *січ-*: *товкті – тóвч-ен(ий), пекті – пéч-ен(ий)* (дісприкм., пас., мин. ч. до *пекті* 1, 4), *печ-éн(ий)* (який спікся або засмажився в печі), (СУМ 6, с. 347), *текті – тік-0* (розтоплений жир), *теч-і́ж(а), затекті – затік-á-ти, обтекті – обтік-0, сікті – січ-ен(ий), січ-ен’н’(а), усікті – усіч-ен’н’(а)*.

Виділення в окремий морфонологічний різновид девербативів зазначеного типу спонукає сегмент С2, що репрезентує сполука приголосних і реалізація морфонологічної трансформації

в похідних субстантивної, ад’єктивної зон. Під час творення похідних відбувається усичення дієслівної фіналі, а у фіналях членованих питомих дієслівних коренів можливе поєднання із суфіксами **-én’н’(а), -ен(а)** і консонантні альтернації (г//ж, к//ч).

Словотвірні гнізда зі зв’язаним коренем **-вик-** (*звак/á/ти, волік/ті – зволік/á/ти*, на /х/ належать до іншого морфонологічного типу (членованих дієслів із формативами **-ну-, -а-**): *мах/á/ти; náх/ну/ти*, звуконаслідувального походження (*бáх/ну/ти, бабáх/ну/ти, тарáх/ну/ти* та ін.).

Є певні методології опису і типології консонантних альтернацій у різних слов’янських мовах. Консонантні морфонологічні альтернації необхідно описувати для кожного МК приголосних (губних, язикових, фарингальних). Це дає можливість сформулювати морфонологічні правила до цілого морфонологічного класу. Такий методологічний підхід може визначити регулярність і передбачувати вплив форманта на мотиватора, також передбачувати поведінку приголосних внаслідок сполучуваності з ініціалю форманта. У словотвірній морфонології термін «позиція» доцільно використовувати тоді, коли формальний і семантичний критерії виділення позицій не дають істотної розбіжності. Ця особливість характерна для девербативів субстантивного блоку на **-н’н’-, -ен’н’-, -ін’н’-**. Регулярні консонантні альтернації в певних морфонологічних умовах доцільно розглядати як відповідні морфонологічні позиції, що спричиняють реалізацію морфонологічних правил (усичення твірної основи, вокалічні / консонантні альтернації, палаталізації / депалаталізації (*сік/ті – січ-ен’н’(а), вод/і/ти – вод-ін’н’(а), по-вод/і/ти – поводж-ен(ий), хвал/і/ти – хваль-к(б), гуд/і/ти – гуд-бк*), нарощення форманта (*зр/і/ти – зрі-в/к(а), пересел-ен/ець, поповн-ен/ець, обр-ан/ець*), переміщення наголосу (*жáл/и/ти – жал’-ін’н’(а)*). Для кожної морфонологічної позиції окреслено коло суфіксальних морфів [4].

Висновки. 1. Морфонологічна маркованість СГ залежить від їхнього словотвірного потенціалу; елементи дієслівної основи, які зазнають змін під впливом ініціалю форманта, сигналізують про можливі морфонологічні зміни. 2. Найбільш активно морфонологічно марковано перший і другий ступені словотворення, для префіксальних дієслів – другий, на подальших ступенях морфонологічні процеси згасають. 3. Морфонологічні позиції спричиняють реалізацію морфонологічних правил (усичення, вокалічні / консонантні альтернації, палаталізації / депалаталізації, нарощення форманта, переміщення наголосу. Іс-

точною ознакою віддієслівного словотворення є взаємодія морфонологічних позицій. 4. Морфонологічна ідентичність вершинних дієслів у СГ дозволяє установити морфонологічний клас, для якого характерна морфонологічна будова й спрогнозована морфонологічна модель похідного.

Перспективу подальшого дослідження словотвірної морфонології віддієслівних дериватів вбачаємо у визначенні морфонологічних типів членованих девербативів у межах кожного морфонологічного класу, оскільки вони мають свою специфіку і не досліджені в сучасному мовознавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Данилина Н.И. Морфонологические системы в синхронии и диахронии (на материале неблизкородственных языков): автореф. дисс. ... докт. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка». Саратов, 2012. 38 с.
2. Демешко И.М. Морфонологические позиции и условия альтернатив в словообразовательных парадигмах отглагольных существительных в современном украинском языке. Актуальные вопросы современного словообразования: материалы междунар. науч. конф. / под общ. ред. Л.А. Араевой. Вып. 2. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2008. С. 91–96.
3. Демешко І.М. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоелія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Таблиці, схеми: навч. посібник. Кіровоград: ПП «Авангард», 2013. 328 с.
4. Демешко І.М. Морфонологічні параметри суфіксів віддієслівного словотворення в українській мові. Наукові записки. Вип. 146. Серія «Філологічні науки». Кіровоград: Видавець В.Ф. Лисенко, 2016. С. 529–534.
5. Карпіловська Є.А. Кореневий гніздовий словник української мови. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2002. 910 с.

УДК 81'322.5'342'06 (477+478+710)

УКРАЇНСЬКЕ УСНЕ МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ДЕВІАНТНІ ОРФОЕПІЧНІ ПРОЦЕСИ

UKRAINIAN ORAL SPEECH OF THE MODERN YOUTH: DEVIANT ORPHOEPIC PROCESSES

Дружинець М.Л.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент, докторант кафедри української мови

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Стаття присвячена українському усному мовленню на синхронному рівні, зокрема вимовним особливостям української мови. На основі соціопитування зроблено спробу виявлення, аналізу й опису девіацій, що виникають у результаті порушення нестійких норм орфоєпії (вимови шиплячих перед свистячим і навпаки, а також передньо-язикового [д] перед ними), залежно від регіону проживання – Південна / Західна / Центральна Україна. У компаративному аспекті подано вимову досліджуваних звукосполук молоддю різних країн (Україна, Канада, Молдова, Придністровська Молдавська Республіка). Виокремлено стійкі та слабкі норми вимови, вказано важливі вимовні проблеми та їхня органічність, що засвідчена історією.

Ключові слова: звукосполуки, соціопитування, девіації, українське усне мовлення, Південна / Західна / Центральна Україна.

Статья посвящена украинской устной речи на синхронном уровне, в частности, орфоэпическим особенностям украинского языка. На основе социопроса предпринята попытка выявления, анализа и описания девиаций, возникающих в результате нарушения неустойчивых норм орфоэпии, в частности, произношения шипящих перед свистящими и наоборот, а также переднеязычного [д] перед ними в зависимости от региона проживания – Южная / Западная / Центральная Украина. В компаративном аспекте представлено произношение исследуемых звукокомплексов молодежью разных стран (Украина, Канада, Молдова, Приднестровская Молдавская Республика). Выделены устойчивые и слабые орфоэпические нормы, указаны важные проблемы произношения и их органичность, подтвержденная историей.

Ключевые слова: звукокомплексы, социопрос, девиации, украинская устная речь, Южная / Западная / Центральная Украина.